

Bělohorská bitva.

(Taktická studie.)

Bělohorská bitva je z celé 30leté války nejpodrobněji popsána v pramenech, které se nám zachovaly. Vedle toho tištěná literatura o bitvě je veliká. Také v české literatuře, hlavně v belletrii, bylo o bitvě mnoho psáno: připomínám jen skvělé líčení její ve Winterově Mistru Kampanovi. Přes to kriticky napsáno bylo málo, co by vyhovovalo vojenskému historikovi; nejlepší monografii zůstává dodnes spis Julia Krebse: *Die Schlacht am Weißen Berge* (Breslau 1879) a se stanoviska dějin válečného umění pojednání ve IV. svazku Delbrückovy: *Geschichte der Kriegskunst* (Berlin 1920). Spis Brendelův: *Die Schlacht am weißen Berge* (Halle 1875) je pouze snůškou pramenů, nepodává vojensky nic zajímavého; v Gindelyově: *Geschichte des dreißigjährigen Krieges* III. stať o bitvě bělohorské je dost nekritická. Nejlepší české vojenské vyličení bitvy je od pana Hanuše Kuffnera ve spise: *Na Bílé Hoře*, jež vydal společně s p. Josefem Teigem a Janem Herainem v Praze u A. B. Černého 1911, a kde užito je monografie Krebsovy.

Hodlám v této studii, která nechce být kritikou pramenů, nýbrž rekapitulací bitvy se stanoviska taktického, podati výsledek kritických prací dřívějších, jak se mi jeví pod zorným úhlem novodobého badání o dějinách válečnictví.

* * *

Vynecháváje všechny předběžné události a předpokládaje, že čtenář ví, že proti české armádě, jejímž nejvyšším velitelem byl princ Kristián z Anhaltu, postaveny byly dvě armády katolické: císařská pod velením

Buquoyovým a ligistická pod vévodou Maximiliánem Bavorským (de facto ji velel baron Tilly), které vnikly do Čech a sledovaly Anhalt až k Rakovníku, přistupují hned in medias res.

Po rakovnické potyčce, v níž hr. Buquoy byl vážně raněn tak, že nemohl vsednouti na koně, císařští a ligisté vytáhli od Rakovníka 5. listopadu 1620. Čechové zpozorovali jejich odchod teprve mezi 1. a 2. hodinou odpolední. Kníže Kristián z Anhaltu (budu uživati pro krátkost pouze názvu kníže Anhalt, abych ho odlišil od jeho syna prince Kristiana z Anhaltu, jenž velel v armádě pluku arkebuzníků) soudil ihned, že potáhnou na Prahu. Ale druzí čeští generálové, mezi nimi hlavně Jindřich Matyáš hr. Thurn, jenž byl nejvyšším českého vojska (generallajtnantem) až do příchodu Anhaltova, nebyli téhož mínění; Thurn sázel hlavu, že jim nejde o Prahu, nýbrž o to, aby dobyli nejdřív okolních měst, pokud odpadla od císaře. Tím promeškáno mnoho času; teprve večer maďarští pátrači, z vojska poslaného Čechům na pomoc Bethlenem, knížetem sedmihradským, oznámili, že nepřátelé vskutku táhnou na Prahu. Thurn vytáhl tedy večer se svým plukem, snad i s plukem svého syna Bernharda, a pospíchal bez oddechu ku Praze, „aby, prý jako purkrabí karlstejnský, chránil českou korunu“, která od korunovace Fridricha Falckého se nalézala v Praze, kam dne 6. ráno dospěl. Ostatní armáda následovala jej dne 6. ráno. Nepřítel táhl po hlavní silnici, české vojsko postranními cestami mu nadešlo, takže 7. ráno vyšlo z lesů mezi Družcem a Unhoštěm, odkud mělo již volnou cestu ku Praze. Tím předešlo nepřátele o půl dne. Král Fridrich, jenž se nalézal u armády, odebral se do Prahy. Silnice, vedoucí přes Unhošť a Hostivice do Prahy, mostem překročovala šárecký (dříve litovický) potok asi v týchž místech jako dnes; pouze terén tehdy byl jiný, než nyní. Šárecký potok tvořil tam rozsáhlé močály, prostírající se od Hostovic až k Ruzyni (viz obr.), takže armáda táhnoucí po silnici

byla odkázána pro přechod zejména trénu a artilerie pouze na onen most. Kníže Anhalt zanechal tedy k ochraně mostu — aby zdrželi nepřátelský přechod — 500 mušketýrů a večer v 8 h. odtáhne ke Praze; v noci na 8. asi k 1 h. dospěje na Bílou Horu, kde vojsko položí tábořem. Vojsko spěšným pochodem unavené lehlo si jak bylo; nebylo pro ně přichystáno nijakého pohodlí, ani stravy, ani opevnění, ba ani žoldu, který mu byl už dávno dluhován; přes to, že Anhalt žádal krále Fridricha, aby vše dal připravit, nebylo ani lopat k vyhazování zákopů. Celkem celá česká armáda měla jen 400 lopat a motyk. Stavové čeští, kterým šlo po převratu o více výnosná místa ve správě zemské a v armádě, než o to, aby vojsko a jiné věci byly dobře opatřeny, nezařídili ničeho.

Císařští a ligisté zatím táhli společně, tito vlevo, oni vpravo, ale ligisté poněkud napřed. Ligisté však se dostali na cestu Buquoyovu a musili mu ji uvolnit, aby nenastala porucha v pochodu; tím obě armády se zdržely; mezi

oběma nejvyššími veliteli nebylo vůbec nejlepší shody; horkokrevný Maximilián nebyl vojevůdcem po vkusu rozvášlivého Buquoye, který byl úplně dítětem své doby a nepodnikal ničeho, dokud nebyl úplně zajištěn, že se mu nemůže nic přihodit. V českém vojsku byl stratégem podobného rázu starý hrabě Hohenlohe, jmenovaný generálem polním maršálkem; až na to, že neměl Buquoyových vojenských zkušeností a nevyrovnal se mu ryzostí charakteru. V noci na 6. obě vojska se dostala k Lišanům, dále téhož dne Bavoři postoupili do Strašic, kam císařští přibyli až 7. v 5 h. ráno. Tam stihla je už Tillyho zpráva, že Češi táhnou ku Praze a že je předešli. Bavoři se snaží dohonit Čechy, ale u Tuchlovic čekají marně na Buquoye (vojska nechťela totiž pochodovat izolovaně, neboť to nebylo srovnatelné s tehdejšími názory strategickými) a nedočkavše se ho, dají se teprve na pochod a spatří u Unhoště pak celou českou armádu (7. listopadu). Bylo již po poledni a tedy nejvyšší čas k útoku za krátkého podzimního dne; Maximilian pošle ihned zprávu Buquoyovi, vybízaje ho, aby neprodleně přitáhl, aby mohli společně udeřit na Čechy (bavorského vojska bylo asi 10—11.000, císařského s Poláky asi 16—17.000, Čechů s Maďary asi 21.000 mužů). Ale Cunctator Buquoy, jemuž poranění asi také působilo na cestě obtíže, nespěchal příliš a přitáhl teprve za soumraku. Obě vojska chtěla se tedy okopat a vyčkat příštího dne. Tilly rekognoskuje terén a zpozoruje, že ohně v českém táboře hoří jaksi slabě; pošle tedy hlídky na průzkum a doví se, že český tábor je vyklizen a že ohně udržuje jen slabá arrieregarda. Vzkáže to tedy Buquoyovi, ale doví se k svému překvapení, že císařský generál ví už o ústupu Čechů a že za nimi poslal plukovníka Gauchiera se 4 eskadronami*) a 1000 valonských mušketýrů. Teprve po dlouhých domluvách Maximilianových, který byl za celého tažení jakýmsi „maršálkem Vorwärts“, vytrhne také sám s celou armádou. Gauchier dopadne se svým oddílem asi k 8. hod. ráno v Ruzyni noclehující Maďary a připraví jim veliké krveprolití (200 jich padlo, 1000 koní a plukovní pokladna ukořistěny). Hlukem a střelbou jakož i divným útekem Maďarů vzbudil se celý český tábor, který teprve o 1 h. ráno se uložil k odpočinku; následkem toho vojsko české bylo pak nevyspalé a přestrašené. Bavoři přitáhnou za svítání (t. j. asi v 9 hod. ráno) dne 8. listopadu do Hostivic; Maximilian pošle generálwachtmistra bar. Anholtu**) na druhý břeh šareckého potoka (viz pláněk č. 1.) a vystoupí sám na pahorky u Hostivic, odkud má pohled na celou Bílou Horu.

Královští mušketýři, kteří drželi předmostí, spatřivše přesilu, vrhnou se na most; Tilly, jenž byl s Maximiliánem, poručí ihned armádě vytáhnouti z Hostivic a pošle ihned pomoc své avantgardě, bojující o přechod. Čechové vidouce přesilu pěchoty nehájí mostu, ustoupí z nížiny u potoka a opustivše i svah Bílé Hory, který by se byl dal aspoň na zdrženou hájiti, odeberou se k celku armády. Anholt se zmocní mostu i přístupu na výšinu bělohorskou. Tilly mu pošle na pomoc ještě lotrinský pluk pod plukovníkem Floreinvillem, jemuž Anholt poručí obsadit výšinu, kde se nalézal lom (nyní asi cote 380, viz pl. 1.) a která ovládala celé postavení. Tilly jeho jednání schválil, ale hr. Buquoy dovědév se o tom, velmi to zkřítisoval, neboť Anholt se tím vysazoval nepřátelskému útoku v postavení velmi exponovaném, a to dokud obě armády dosud ani nebyly rozvinuty a sešikovány. Skutečně také čeští důstojníci,***) hlavně plukovník Stubenvoll a hrabě Šlik, spatřivše izolovaný Anholtův oddíl na výšině, chtěli jej napadnouti a kníže Anhalt s nimi souhlasil;

*) V tehdejší době jmenovala se naše eskadrona kompanií a naše setnina (neužívám slova rota, poněvadž zde je nesmyslné) praporečkem či korouhvičkou. Užívám všude moderních výrazů setnina a eskadrona, aby čtenář viděl ihned, jde-li o pěchotu či jízdeckvo.

**) Rozlišovat od knížete nebo prince Anhalt!

***) Užívám pro krátkost všude slova česká armáda = královská armáda, ač armáda národnostně nebyla česká.

jeho svolení však zvrátil Hohenlohe, jenž hrál v české armádě úlohu opatnickou, jako u nepřátel Buquoy: „Chcete jen pořád bít a bít; to nejde tak rychle; děkujeme Bohu, že jsme dosáhli tohoto místa“ atd. Hohenlohe podle tehdejších strategických a taktických názorů měl zcela pravdu, že se nechtěl vzdát dobrého postavení, jež česká armáda na Bílé Hoře zaujímala. Stála tam chráněna jsouc na obou bocích, na jednom oborou u Hvězdy, na druhém prudkým svahem, spadajícím k Motolu; kdyby se byla odvážila postoupit na Anholta a napadnout jej, byla by musila při průběhu boje nebo při pronásledování sestoupit do močálovitě nížiny, byla by se dostala z ochrany své artilerie a nevědouc přesně, kde jsou císařští, vystavovala se nebezpečí, že bude napadena z boku. Tilly, jehož *spiritus movens* byl Maximilian, byl generálem daleko odvážnějším, než tehdy bylo pravidlem; pamatujeme, že ani Valdštejn nikdy nebojoval útočné bitvy. Naším strategickým názorům ovšem Buquoy i Hohenlohe jeví se generály beze všeho švihy; je vůbec charakteristické, že po celou kampaň ofensivní duch vycházel stále od Bavorů, kdežto císařští generálové jej jenom tlumili. Bavorská armáda, která byla založena na principu jakési všeobecné branné povinnosti — žádný mladý muž, který neprokázal, že umí zacházet s mušketou, nedostal povolení k sňatku — byla vůbec organizačně lepší a lépe zásobována, než císařská, nerku-li česká; proto také měla více ofensivního ducha, jako všechny armády spíše lidové, a Maximilián, jenž nebyl vojevůdce, ale zato ohnivý katolík, důvěřoval při svých operacích vždy víc v božskou pomoc, než joviální Buquoy, jenž byl všecko spíše než bigotní.

Buquoy vůbec nechtěl bitvě, poněvadž jeho vojsko bylo pochodem unaveno. Jeho podvelitel kníže Liechtenštejn, generál artilerie, zastavil pěchotu asi 1000 kroků před nepřátelskou linií; vojsko Buquoyovo přitáhlo po pravém břehu Šareckého potoka a nemusilo tedy přes močály. Bavoři, kteří přitáhli od Hostovic po silnici, vyrazili přes most, začali uhýbat na levo, poněvadž česká baterie stojící na pravém křídle (3 děla, viz obr. 2.), je značně ohrožovala; hledali tedy ochranu v mrtvém úhlu svislého svahu bělohorského směrem k Ruzyni. Císařští musili tudíž, nechtějice ztratit souvislost s šikem bavorským, ze svého dobrého pochodového terénu na pravém břehu Šareckého potoka zabočit také na levo, právě v okamžiku, když se dostali asi do výše Řep. Liechtenštejn, který pěchotu vedl (neboť Buquoy následkem svého poranění zůstával vzadu), uhnul tedy právě pod palbou baterie levého českého křídla (2 děla) přes močály k mostu, kde se spojil s Tillym. Jeho jízdeckto, které šlo po unhošťské silnici jako Bavoři, přešlo pak most přímo. To způsobilo císařské armádě citelné ztráty dělovou palbou zmíněné baterie a Buquoy se také značně zlobil na Bavoře, že se postavili tak daleko vlevo. Staré rytiny, jako na př. Sadelerova z r. 1621, kreslí vesměs bavorský šik vpravo od mostu (ve směru pochodu), což je nesprávné, neboť právě terén vpravo od mostu byl ovládán palbou české 3délkové baterie až k silnici vedoucí přes most na Unhošť, nikoli však vlevo od této silnice, kam se Bavoři pak také postavili (do mrtvého úhlu). Zde je vůbec chyba i v pramenech. Tilly praví ve své omluvě na výtku Buquoyovu, proč nechal tak velikou mezeru mezi sebou a Buquoyem, že se nemohl vyhnouti více vlevo (sic!), poněvadž tam byly močály.* To je asi přepsání, poněvadž de facto Tilly se vyhnul příliš na levo a chce patrně říci, že se nemohl vyhnouti více na pravo, aby byl totiž blíže Buquoyovi, jak by si Buquoy byl přál. Močály byly ovšem také na pravo od mostu. Krebs nesprávně tvrdí (str. 79.), že Bavoři měli po pravé straně „širokou silnici vedoucí na Beroun“; to je sice pravda, beru-li

*) „Che havendosi à manò sinistra un fiumicello... ed il moraccio ò palude, quando bene havesse voluto tirare più à quella mano (t. j. na levo!) non havrebbe potuto.“ Tillyova obrana vyšla pod jménem *DicchiARATIONE et Aggiunto* r. 1621 v Miláně u Malatesty.

pojem „po pravé straně“ hodně volně, ale neměli ji bezprostředně po pravé straně, neboť tam šla silnice vedoucí na Unhošť, kdežto císařští stáli mezi touto silnicí a Řepami, měli tedy tito po pravé ruce beroounskou silnici, a to ještě ne bezprostředně. Ostatně je to patrné i z mapky Krebsovy, která je topograficky správná a kde jsou šiky katolické dobře zakresleny.

Čeští vojevůdci si nevšimli této mezery, která se na čas objevila mezi vojskem ligistickým a císařským, a nevyužili ji k útoku průlomnému. Tehdejší taktika nebyla příznivá útoku, a Češi, majíce slabší armádu, vůbec nechtěli útočit.

Ale ani nepřátelé nechtěli útočit. Bylo asi k 10. hod. dopolední. Maximilián, jenž celý český šik vynořivší se z ranních mlh mohl již přehlédnouti, svolal nyní válečnou radu, již se účastnili vedle něho Buquoy, Tilly a Anholt. Naše názory strategické liší se tolik od tehdejších, že se divíme, kterak bylo možno ještě se rozmýšlet, mají-li či nemají-li útočit. Nepřítel se jim položil jako na talíři; viděli vše, přehlédli celý jeho šik. Nikde jich nečekal nijaký zálud. Bylo pouze na nich, kterak zahájit bitvu. Ale vojevůdci XVII. století šli do bitvy jen s odporem. „Bitva je nejnebezpečnější válečnou operací, k níž nikdy nelze raditi“, psalo pruské reglement ještě za Fridricha II. A sám Fridrich ve své „Art de guerre“ řekl: „N'engagez jamais, sans fortes raisons, ces batailles où la mort fait affreuse moisson“. Jaký div, že neradil k ní ani Buquoy, jenž byl vojevůdcem ještě daleko methodičtějším, než pruský král z doby osvětské. Tilly však a Maximilián byli pro bitvu; tento hlavně proto, aby se mohl už konečně vrátit domů, kde ho bylo potřebí. Také nemoci řádící u vojsk naplňovaly ho, který byl slabého těla, obavou o zdraví — většina jeho tělesné suity byla jimi už zastižena a musila se vrátit. Tilly vyslovuje ve zmíněné „DicchiARATION“ dobře stanovisko vévody, jehož zdravý rozum nebyl pokažen zvrácenými strategickými doktrínami tehdejších dob: „Kdo chce bojovat s nepřitelem v poli, musí se obrátit k němu tváří v tvář, třeba se vydá nebezpečí, že bude zastřelen, neboť bez rizika nelze prorazit nepřátelský šik a vyhrát bitvu“. Buquoy ve své relaci císaři praví — což nám zní dosti naivně: „Nemohli jsme ani zjistit, jak se nepřítel sešikoval, zda nevykopal zákopů, zda nám nepoložil léčky a nějaké nepřekonatelné překážky“. Pravím: naivně, neboť jednak celé české postavení bylo úplně viditelné, jednak má vojevůdce od toho průzkum, aby zjistil, jak nepřítel stojí a není-li někde překážky. Buquoy podle staré methodické strategie chce bojovati jen tehdy, zná-li o nepříteli všechny detaily — podle té strategie by žádná moderní bitva nebyla možná. Naproti tomu Maximilián, nejsa tolik v poutech tehdejších strategických předsudků, spoléhá víc na faktory morální, než na předpisy vojenských doktrín, věří pevně, že dojde vítězství, má nadšení bojovného křesťana, jenž potírá kacíře.

Konečně po delší poradě, za níž se navrátil plukovník Lamotte, poslaný na výzvědy, jenž poukázal na slabost roztaženého českého šiku, byl přijat kompromisní návrh plukovníka Spinelliho, aby nebyla zahájena bitva, nýbrž pouze veliká šarvátká (una grossa scaramuccia), a Buquoy na to přistoupil a sešikuje definitivně svoje vojsko, jehož bez Poláků (t. zv. kozáků) bylo asi 13—14.000 mužů, tak rychle, „jako jiný přeloží pár bot s místa na místo“, jak praví jeho zповědník páter Fitzsimon ve svém spisku o kampani. Bavorské vojsko (viz obr. 2.) stálo od císařských v tupém úhlu asi 140°—150°. Císařští měli před frontou pouze 4 děla a Bavoři 6; ostatní artilerie asi zůstala za potokem, poněvadž ji bylo těžko dostatí močálovitým terénem do pole. Bavorská artilerie, jež byla v šiku, byla vesměs lehká a nemohla se měřit se 4 těžkými českými kusy; musila také pod jejich palbou několikrát změnit místo a i tak ještě byla málo účinná; císařská děla, mající proti sobě těžkou dvoudělovou baterii českého levého křídla, nepřišla vůbec k platnosti; zdá

se, že k českému šiku ani nedonášela. Česká děla a snad i jejich obsluha, která byla skutečně česká, měla rozhodně nad nepřátelskými převahu, což se jevílo již v nástupu nepřátel a počátečním stadiu bitvy. Maximilián vydal před bitvou heslo „Maria“ a katoličtí vojáci byli znamenáni bílými páskami na kloboucích a rukávech; vojsko královské nemělo žádného hesla a jejich distinkce byla modrobílá. Maximilián a Buquoy byli za bitvy u bavorského pluku Bennighausenova; čeští generálové projížděli před frontou prvního sledu; strany postavení vojska odkazují na obrazec 2. Připomínám jen, že mnoho vyšších českých důstojníků odešlo ráno do Prahy, domnívající se, že k bitvě nedojde, tak Hohenloheovy pluky byly bez plukovníků a podplukovníků.

Nejvyšším velitelem českým byl, jak řečeno, kníže Anhalt; jeho pomocníkem generálajtnant hrabě Jiří Fridrich Hohenlohe; druhým v téže hodnosti byl Matyáš Thurn. Generálwachtmistrem byl Jan hrabě z Bubna, generálkvartírmistrem Pavel Vostrovský Kaplíř ze Sulevic. Maďarský velitel generál Bornemissa ležel v den bitvy nemocen v Praze; místo něho velel 5000 Maďarům plukovník Kašpar Korniš. Celá česká fronta byla podle Anhaltova Denníku, jenž se nám zachoval, 3750 kroků dlouhá; počítáme-li moderní kroky 75 cm, bylo by to asi 2·8 km, přibližně tedy 3 km, což by se shodovalo s udáním, že byla dlouhá $\frac{3}{4}$ hodiny.

K sešikování chci připojit několik poznámek. Jak patrně z obrazce, stál český šik ve 2 sledech, jež byly podle Anhaltova udání od sebe vzdáleny asi 200 kroků. Mezi jednotlivými českými oddíly byly značné mezery 150—200 kroků; české pěchotní pluky nebyly šikovány pohromadě, nýbrž roztrhány na polovice; mezi dvěma polopluky stál vždy oddíl kavalérie. Proč Anhalt tak učinil? Krebs soudí, že proto, aby s menšími jednotkami mohl rychleji operovati, kdyby bylo třeba podepřít některou napadenou část šiku, než s těžkopádnými terciemi způsobu španělského.*) Kuffner se domnívá, že u Anhalta bylo šikování do polopluků reminiscencí na nizozemskou taktiku, v níž se vyučil. Ať je tomu jakkoli, je jisto, že Anhalt vytvořil šik o 2 sledech s velikými intervaly, ač měl terén tak volný a rozsáhlý, že by byl měl šikovati raději hustěji a třeba jen v jednom sledu. To je také, co mu vytýká Delbrück. Rozdrobení pluků nemusilo býti chybou, neboť Češi měli mnoho jezdeckva (poměrně více než nepřátelé) a poměrně méně pěchoty; chtěl tedy pěchotu úměrněji rozdělit po bojišti. Ovšem řídké jeho šikování stalo se mu osudným, jakmile vedení bitvy se mu vymklo z rukou, což se stalo již v první fázi boje po útěku pluků z levého křídla. Ostatně o tom ještě v kritice bitvy. Mínení, že by Češi byli proto šikovali do polopluků, že vlastně Anhalt nevelel sám, nýbrž i Hohenlohe a Thurn, kteří se generalissimu stále pletli do dispoic, nesdílím, poněvadž mně je stejně nejasno, proč by Hohenlohe a Thurn byli trhali svoje vlastní regimenty, jako proč je trhal Anhalt. Ostatně Thurn podle Krebsovy knihy přišel na bojiště teprve v 9 hod., když šik byl většinou již postaven a byl se sešikováním úplně spokojen. Podle zachovaných zpráv Maďaři stáli půlměsícovitě za levým křídlem českým, kde jim Thurn vykázal „náramně krásné pole“, kde byli bezpečni od dělové palby, ale Krebs i Kuffner kreslí je roztažené po celém bojišti od obory až k motolskému údolí. Snad vskutku se poněkud roztáhli, poněvadž Anhalt žádal, aby zesílili i pravý bok český, ale rozhodně nesáhali až k Hvězdě, neboť pak by nebyli bývali strženi všichni najednou do divého útěku před Poláky v druhém stadiu bitvy, kdežto jejich vůdce, stojící u Hvězdy, utekl teprve později.

*) Tercie je taktická vyšší jednotka pěchotní, odpovídající asi našemu praporu, ovšem mužstvem početnější (10 setnin po 200 mužích). Byl to čtverec, jehož střed, jádro, tvořili kopinici a obvod (4—5 řad) mušketýři. Za bitvy mušketýři se rozvinuli ve střelecký řetěz, či lépe v několikanásobný palebný šik (stříleli ve 3—4 řadách za sebou). Vystřelivši odcházel do zadu nabíjet. Některé tercie, jako české, měly vedle toho ještě přední neb zadní křídla (mušketýrská).

Pokud se týče vojska katolického, byli císařští šikováni v obvyklé terciové postavení (nazývané, snad nesprávně, španělskou brigádou), t. j. ve *quincunx* (čtverec, jehož každý roh tvořila jedna tercie a střed také jedna); boky jakož i mezery mezi předními a zadními terciemi byly vyplněny jízdou. Bavori, kteří měli k dispozici malou šířku terénu, byli nuceni státí dokonce ve 4 sledech, z nichž druhý a čtvrtý se skládal pouze z jezdeckva; i mezi jejich jednotkami byly značné intervaly, ač ne tak veliké, jako u Čechů. Ve zmíněné rytině Sadelerově z roku 1621 (*Die andere Figur . . .*), reprodukováná u Kuffnera, vypadá vůbec bavorský ba i císařský šik řidší než český; postavení Bavorů je však přeloženo na pravo od můstku místo na levo a císařští následkem toho jsou příliš blízko Motolského údolí. Ve skutečnosti postavení obou bylo kompaktnější. Císařskému prvnímu sledu velel Tiefenbach (*sergeant de la bataille*), druhému a třetímu Liechtenštejn. Bavorům všem velel Tilly.

Detašování 1800 mužů do hvězdenské obory bylo taktickou chybou, již se Anhalt, nebo kdokoli vojsko šikoval, dopustil; značná tato část armády byla pro boj ztracena, nemajíc vlastně přímého spojení s ostatním českým šikem, poněvadž zeď obory je oddělovala.

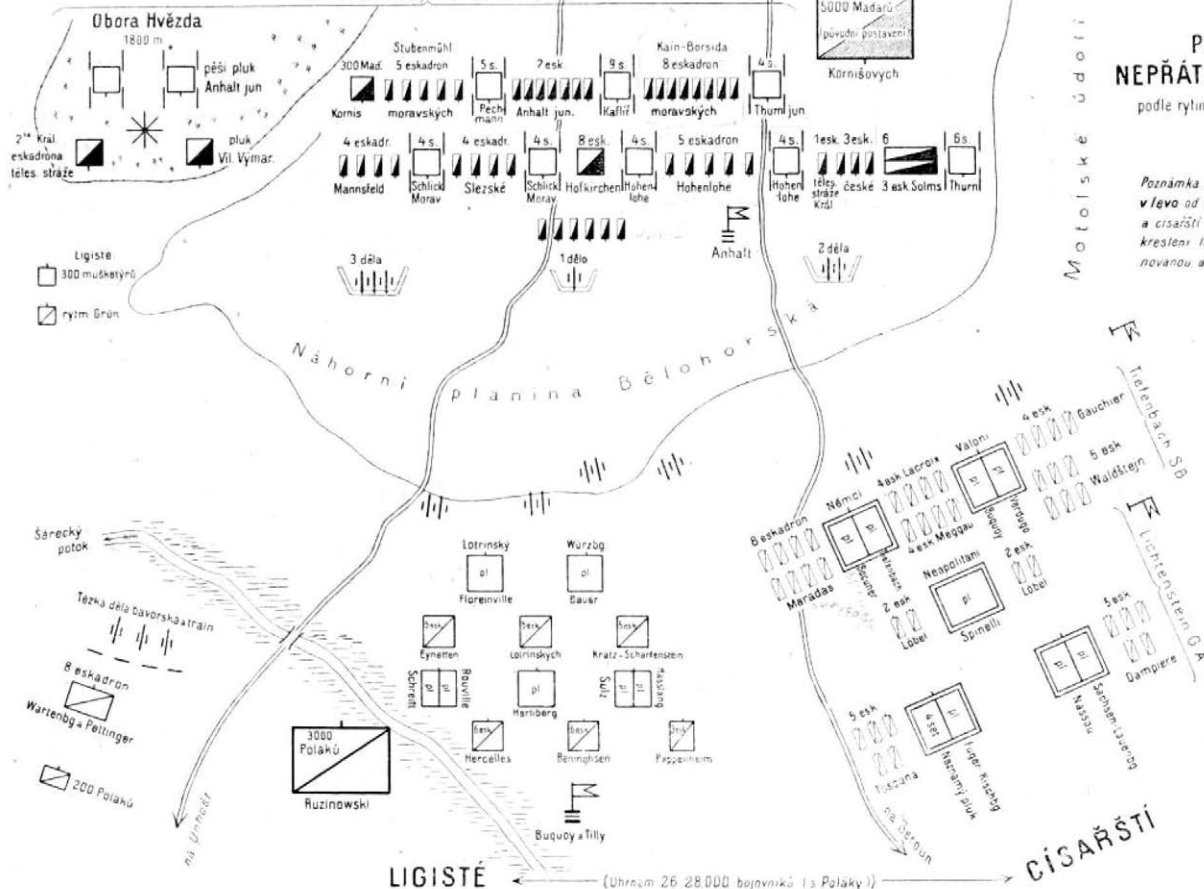
Bitva začala se asi o polednách. Ve 12 hodin kníže Anhalt, jenž meškal právě u dvoudělové baterie levého českého křídla, zpozoruje, že dva proudy nepřátelské pěchoty a silný oddíl jezdeckva vystupuje z nížin proti levému českému křídlu. Byly to valonské pluky, jež zlezly mírnou výšinu; než však dospěly k nepříteli, předhonily je eskadrony Gauchierovy a Waldsteinovy, jež uderily na jezdecké pluky Bubnovy a Solmsovy. Oba plukovníci byli tehdy v Praze; místo Solmše velel podplukovník Isselstein. Matyáš Thurn sám se účastnil boje. Gauchierovi kyrysníci ustoupili po salvě Isselsteinových arkebuzníků; tito však se po salvě obrátili — snad karakolující.^{*)} Zato šest eskadron Bubnových přimělo kyrysníky k útěku a zmatek nastal i mezi Valony. Kníže Anhalt, jenž již dříve pozoroval palebnou převahu své artilerie a byl si vědom svého výhodnějšího postavení, již v duchu jásal: počátek byl pro české vojsko příznivý. Ale radost byla předčasná.

Tiefenbach, velící prvnímu sledu Buquoyovu, pošle ustupujícím na pomoc 4 eskadrony Meggauovy ze svého středu. A tu Bubnovi jezdci se obrátí na útěk. Hrabě Thurn, vida obrat, velí vlastním 6 setninám k útoku, ale ty se obrátí 3—400 kroků před nepřítelem, vystřelí z mušket do vzduchu a odhodí zbraně. Tento hanebný čin vojska, jež sice bylo žoldnéřské a nebylo české národnosti, ale vedené českým pánem, byl vlastně počátkem porážky. Krajině české křídlo bylo na útěku, celé levé křídlo uvedeno ve zmatek. Ze šarvátky stává se bitva. Utíkaly eskadrony Bubnovy a Solmsovy a pluk Thurnův; Meggau, pronásleduje Bubnu, narazil na 3 české eskadrony (t. j. eskadrony, sebrané stavy ze zemské pohotovosti) a eskadronu královny tělesné stráže, jež tvořily zbytek levého křídla, a obrátil i je na útěk. Streifívní jezdci z pluku Anhaltova, jichž stálo před frontou jako předvoj 4—6 eskadron, rozjeli se sice k útoku, ale ihned se obrátili zpět; kníže Anhalt hrozí i přemlouvá, důstojníci jsou ochotni poslechnout, ale mužstvo, dlouho neplacené, rozuteče se jako před chvílí pěchota Thurnova pluku. Další na řadě vpravo byly čtyři setniny pěšího pluku Hohenlohova a pět eskadron jezdeckého pluku téhož kavalíra. I ty se velmi brzy obrátí na útěk, o vážný boj se ani nepokusivše. A tak před útokem 14 eskadron a 1 pěšího pluku (Gauchier, Lamotte-Conti, Meggau a Valoni) prchá českých 22—24 eskadron a 2 pěší pluky bezhlavě

^{*)} Tehdejší taktika jezdeckého boje byla více taktika palebná, než taktika naliých zbraní. Kyrysníci měli meč a po pistolí, arkebuzníci, lehčejí odění, měli mimo šavli (krátký paláš) po dvou pistolích v sedle a po arkebuzě (karabině). Boj byl ten, že eskadrona dojela klusem k nepříteli, zarazila, vypálila salvu a pak pustila se buď nahou zbraní do nepřitele, nebo její první řada odbočila vpravo a vlevo, ujížděje nazpět, aby znovu nabíla. Zatím vystřelila druhá řada salvu atd. Tomuto manevru se říkalo karakola.

(Utrnem 21.000 bojovníků (s Maďary))

(Utrnem 21.000 bojovníků (s Maďary))

podle rytiny Sadelerovy a pramenů.

Poznámka: Ve skutečnosti stáli ligisté vlevo od silnice vedoucí na Unhošť, a císařští asi v místech, kde jsou za kreslení ligisté tj. mezi silnicí jímě novanou a silnicí na Beroun.

do Prahy. První sled českého šiku byl utržen až po rakouské jezdecko Hofkirchenovo; z druhého sledu levého křídla zůstaly 4 eskadrony Bernarda Thurna (mladšího) a 9 eskadron Kaplířových, tvořící střed — 8 moravských eskadron Kainových a Bořitových patrně bylo již také strženo v útěk, poněvadž žádná zpráva se o jejich akci nezmiňuje — střed a pravé křídlo obou sledů se dosud držely. Thurn mladší a Kaplíř postoupí nyní do první linie, aby nahradili uprchlíky; z Kaplířových 9 eskadron se však 6 připojilo k přehajícím, pouze 3 zůstaly v šiku. — To byla první fáse boje.

Bitva počala tedy jako bitva křídelná a české křídlo, na něž bylo útočeno, neobstálo. Je vskutku podivno, proč téměř veškeré jeho mužstvo projevilo tak malou resistenci. Delbrück soudí, že se to nedá vysvětlit pouhou únavou, nedostatkem zásobování a zadržením žoldu. Domnívá se, že vojsko přehlo, poněvadž se vidělo izolovaně napadeno přesilou; kdyby český šik byl býval hustší, pomoc kamarádů bližší, aneb aspoň kdyby energický vojevůdce byl napadené posiloval systematicky a včas, byli by vojáci i při vadách v zásobování a placení bojovali; příčina útěku nebyla tedy materiální, nýbrž ryze taktická: necítili se dost silní odolati. Nemyslím, že v názoru tom není kus pravdy: taktických chyb se Anhalt dopustil jistě, nedav hned při prvním císařském útoku povel celému levému křídlu, aby přikročilo k protiútku. Ale Čechové neměli v úmyslu opouštět své dobré postavení, z císařských počali útočit pouze Valoni a jezdci na pravém křídle (10 eskadron), neobával se tedy Anhalt, že napadení se neubrání. A vskutku byli by i izolovaně se ubránili, tak jak stáli — neboť císařští také izolovaně útočili — kdyby nebyli projevili skutečnou zbabělost nebo revoltu. Nelze tedy útěk vysvětliti příčinami taktickými, nýbrž hanebnou morálkou vojsk, která nevykonala svou povinnost za situace, jež nebyla pro ně nepříznivá. Ta skvrna na královském vojsku a na jeho vedení zůstane pro vždy. Strůjci české revoluce nedovedli svému bojovému nástroji vštipiti ani morálku, ani dáti patřičné vedení. Postavili do pole špatnou armádu, o níž se nestarali. Výsledky byly pak podle toho.

V tomto okamžiku, když polovina celého českého šiku byla na útěku, nastává druhá fáse boje. První na řadě v druhém sledu nyní byl princ Anhalt se 7 eskadronami arkebuzníků. Podle pramenů Anhalt stál ve dvou odděleních po 3—4 eskadronách, mezi nimi byli Pechmannovi Hornorakušané, na rytinách však to nikde není znázorněno, všude Anhalt stojí kompaktně mezi Pechmannem a Kaplířem. Jednadvacetiletý princ, který byl rozhodně energičtější než jeho otec, vidí, kterak Kaplířova pěchota, jež stála vedle něho z leva, se vrací v plném útěku z fronty, kam byla postoupila. Jeho lidé zrovna nasedli, princ je osloví několika působivými větami a vede je k útoku, nejdříve čtyři eskadrony, pak na radu zkušeného podplukovníka Löbena všech sedm. Maradasovi kyrysníci, kteří právě honili Kaplířův pluk, zarazí se před útokem arkebuzníků. Podle princových instrukcí dojedou jeho lidé, jinak dost chabě oděni, až těsně k nepříteli, nasadí mu arkebuzy na tělo neb na koně a vypálí. Pak hned tasí šavle a pustí se do zmatených kyrysníků. To způsobí strašný poplach. Kyrysníci, v nepřítomnosti Maradasově vedení podplukovníkem Areyçagou, jemuž hned první salvou byl zastřelen kůň, obrátí se na útěk a nezastaví dříve, až daleko za frontou. Löben, jenž varuje horkokrevného prince před dalekým pronásledováním, spořádá svoje eskadrony a uzří před sebou nového nepřítele. Tiefenbach, velící prvnímu sledu Buquoyovu, poslal Areyçagovi ihned 4 eskadrony Lacroixovy, stojící ve středu prvního sledu a 4 eskadrony Löbelovy, stojící po obou bocích neapolské tercie. Anhaltovi jezdci mají tedy před sebou 8 nových nepřátelských eskadron. Pověsili zatím arkebussy přes prsa na řemen, vytáhnou nyní ze sedlových pouzder pistole a pustí se do nových protivníků. Hra se opakuje. Noví nepřátelé zmateni hned první salvou dají se na útěk, Lacroix padne, celý střed a levé křídlo císařského prvního středu je uvedeno ve zmatek, německá tercie izolována.

Arkebuzníci, stále vedeni hrdinným princem, atakují nyní německou tercií. Breunerův pluk, stojící vlevo, tedy blíže k útočníkům, dostane salvu druhých pistolí a je nahou zbraní rozražen, Breuner sám zajat a několik praporů ukořistěno, z pluku téměř polovina je hors de combat a z vedlejšího pluku Tiefenbachova větší část stržena taktéž ve zmatek.

Nyní se na císařské straně opakují věci z první fáse bitvy. Z Buquoyova prvního sledu zbyli nedotčení nyní pouze Valoni a z druhého neapolská tercie. Šestnáct císařských eskadron a téměř celý pěší pluk utekou před sedmi eskadronami lehké jízdy. Kdyby Češi byli měli řádné vedení, mohli ještě nyní odvrátit porážku. Právě křídlo prvního českého sledu bylo dosud nedotčeno; mělo sice proti sobě Bavorsy, ale bavorská pěchota prvního sledu nemohla dosud zléztí poněkud strmý svah výšiny od Ruzyně ke Hvězdě. Nadto trojdělová baterie je držela v šachu. Čechové mohli tedy zbytek prvního sledu poslati Anhaltovi na pomoc. Skutečně se zdálo, že se tak stane. Čtyři setniny pěšího pluku moravského, stojící ve středu — o Hofkirchenových jezdcích dlužno míti za to, že dosud se nehnuli — postoupily Anhaltovi na pomoc a zároveň Maďaři, větríce příležitost ke kořistění, vyrazili do předu. Kdyby česká armáda byla měla energického a rychle se rozhodujícího vojevůdce, který by byl dovedl využít příznivé situace, nemusilo nic být ztraceno, bitva, která se počala jako křídelná, mohla se také jako křídelná rozhodnout. Císařské vojsko, jež začalo se nyní másti, mohlo být poraženo spojenou pomocí Moravanů a slezské a Mansfeldovy kavalerie ještě dříve, než Bavoři byli by se dostali do ohně. A kdyby císařské vojsko bylo jednou opustilo bojiště, nebyl by snad ani energický Maximilián pohnul Bavorsy k boji proti vítězí armádě; převaha českého a maďarského jezdeckta byla by dovršila vítězství. Ale české velení nebylo ani energické ani prozíravé; z toho je právě vidět, že kníže Anhalt nebyl talentovaný vojevůdce. Neuvedl zbylé a jak se později ukázalo hrdinské setniny moravské včas v boj — vykrvácely pak bezúčelně u hvězdenské zdi — ani nedovedl včas přivolat posily ze zbytečných 1800 mužů, stojících nečinně v oboře, když viděl, že ztrácí polovíčku svého šiku. A tak mladý Anhalt nechán bez pomoci a právě tak 4 setniny Moravanů, které mu chtěly přispěti. Nadto Maďaři, jako vždy, ukázali pramalou hrdinnost, kde šlo o to, osvědčit se v pravidelném boji.

Byla to kritická chvíle celé bitvy: Maďaři a osm eskadron prvního českého sledu, zesílení po př. výmarskými, bylo by se mohlo vrhnouti s kopce na císařské, uvedené v nepořádek. Valonská tercie bila se právě s dvoudělovou baterií českého levého křídla, Neapolitáni byli izolováni a Němci částečně pobiti, částečně ve zmatku a na útěku, jejich jezdeckto zahnáno aspoň pro ten okamžik na zad — vítězství kynulo Čechům i přes jejich počátečný neúspěch. Ale vojevůdce, jež neschopná vláda česká dosadila, nebyl se svůj úkol. Isolovaní Moravané setkají se najednou s novým nepřitelem, jenž se vrhne na Anhaltovy eskadrony a na Maďary. Liechtenštejn, velitel obou zadních sledů Buquoyových, poslal totiž, vida útok Maďarů, proti němu kozácké jezdeckto Ruzinovského, jehož část se snad nalézala mezi oběma spojeneckými armádami, neb aspoň během bitvy tam postoupila. Poláci vrhli se na Maďary, kteří dosud nebyli všichni rozvinuti k atace, s divokým řevem, mávajíce šavlemi jako zuřiví, s vlačíci dlouhými vlasy a proklínáním: „Luteránská šelma, kurvy synu, hrom tě zabil!“ Svým zevnějškem i křikem způsobili mezi Maďary, postrašenými již od nočního přepadu, veliké zděšení; Maďaři o útok ani se nepokusivše, obrátili a prchali až do Košir, pronásledování kozáky; mnoho se jich utopilo ve Vltavě, kam se vrhali, aby unikli pronásledovatelům. Poláci ukořistili prý tehdy 5000 koní a 52 praporů, z nichž 38 maďarských.

Ale tento zlý obrat, jež vzala na sebe věc, nebyl jediný. Také na bavorské straně uznamenali nebezpečí, hrozící císařským. Tilly vida úspěch

mladého Anhalta, poručí ihned nejbližšímu jezdecktvu pravého bavorského křídla, pluku Scharfensteinovu, aby atakoval prince. Plukovník Kratz stihne se svými pěti eskadronami Anhalta v pravém boku právě ve chvíli, kdy znovu pořádal svoje eskadrony, trojnásobným útokem uvedené v nelad. Náraz čerstvého nepřátelského jezdeckta v tuto nepříznivou pro Anhalta chvíli působí katastrofálně: Anhalt, již dříve raněný, je nyní kulkou z muškety sestřelen s koně a jeho mužstvo, bezmocné ve svém promíšení, poraženo a zahrnáo. Tím se uvolní německé tercií a Moravané jsou izolováni. Valonská tercie (plukovník Verdugo), jež zatím vzala děla levého českého křídla, zatočí nyní o 90 stupňů vlevo a dostane se tak kolmo k českému šiku; tím jsou Moravané nuceni po krátkém boji s tercií ustoupit na zbytek českého voje, jenž dosud nečinně se díval na jejich marný zápas.

Kníže Anhalt, který na počátku byl příliš optimistický a spoléhal na převahu své artilerie a jezdeckta, sotva v tomto stadiu bitvy už věřil, že by mohl ještě zvítězit. Ale aspoň nechtěl podlehnouti bezectně a snad chtěl poslední vojsko dostat k spořádanému ústupu. O této fazi bitvy není bližších zpráv. Zdá se, že Anhalt se snažil zadržet Bavyry, kteří konečně již zlezli strmé plateau a jevili se účinnými. Baterie pravého českého křídla dost dlouho zdržovala jejich postup; pak 4 eskadrony Mansfeldových jezdců (hr. Styrum) a moravské jezdeckto (5 eskadron Stubenvollových) útočily šťastně proti lotrinskému pluku. Ale zdá se, že útoky ty opět nebyly provedeny včas a najednou, nýbrž část po části, takže silná bavorská tercie odolala. Napřed útočil Styrum, pak Stubenvoll a pak dokonce i Hofkirchen, nalézající se ve středu šiku, o jehož 8 eskadronách dosud nebylo nic slyšeti, a pak teprve 4 eskadrony Slezanů. Pěší polopluk Moravanů, stojící mezi Styrumem a Slezany, dosud patrně se nepohnul. Toto posloupné zasahování jednotky po jednotce, kde by byly bývaly na místě útoky se sebranou mocí, zarazilo sice na čas Bavyry (Flöreinvilla a Bauera), takže dokonce část mužstva z tercií se obrátila na ústup, ale trvalého účinku mít nemohlo nejsouc vedeno řízně, jako útoky Anhalta mladšího, a nadto jsouc i takticky neobratné — Hofkirchen na př. karakoloval pryč před Bauerovou tercií a tedy nedostal se ani k seči.

V téže době prchl také maďarský vůdce Kašpar Korniš se svými 300 jezdci stojící u Hvězdy (zvolav „Germani currunt“ obracel se nazad a když mu Vilém Výmarský domlouval slovy: „Nollo esse Germanus, ero Hungarus, maneas tantum mecum“, odpověděl: „Nescio hoc latinum“ a nedal se už zadržeti v útoku). Výmarský se pokusil několik prchajících vyšších důstojníků zadržeti hrozbou, že je zastřelí, neobrátili-li se, ale nic naplat — plukovníci, rytmistři a setníci prchali o závod, nechávající mužstvo samu sobě. Kníže Anhalt asi se 16 jezdci své suity obrátil se také za prchajícími, chtěje aspoň na cestě ku Praze ještě zorganizovat odpor, ale vše bylo už marné. Prchající se nezastavili, až když se octli v bezpečí pražských hradeb.

Na bojišti zbyly v tu chvíli mimo mužstvo v Oboře ještě tyto oddíly: 8 setnin pluku Šlikova z prvního sledu, 5 rakouských setnin Pechmannových a 4 setniny Thurnovy (velitel mladý Bernard Thurn), které z levého křídla ustoupily k Oboře. Pomalu část po části z nich se také poroučela, pouze Moravané, jako tak často v českých dějinách, zachovali čest našich zbraní až do konce. Ustupovali, vedeni jsouce hrabětem Šlikem, jen krok za krokem, ustavičně bojující, jsouce se všech stran tištěni, byli posléze přiřazení zády ke zdi Obory a v posici té bránili se zoufale; byli obklíčeni s jedné strany Bavyry, s druhé německou a s třetí valonskou tercií. Bylo to asi v místech, kde vystupuje z Obory cesta vedoucí ke kostelu Sta Maria della Vittoria. Nejprv přivítali zuřivou palbou Löbelovu kavalerii, která je chtěla atakovat, pak Verdugo, jenž opustil svůj pluk a přidal se k jezdecktvu Löbelovu, nařídil pěchotní útok. Liechtenštejn poslal mu ku pomoci ještě 300 mužů z pluku neapolského, kteří konečně po velkých ztrátách přemohli hrdinné zbytky

z. celé královské armády. Hrabě Šlik, jeden z posledních, zajat s kordem v ruce, jeho mužstvo téměř všecko vykrvácelo. Sám Němec Krebs praví, že místo, kde padli, musí na věky zůstat posvátným každému Čechovi. Jejich houževnatý odpor a skvělý útok mladického prince Anhalta jsou jedinými světlými body ve všem tom nečestném a zbabělém chování českých vojsk za bitvy i po ní.

V Oboře samé bylo za zdí ještě skoro 2000 bojovníků (pěší pluk Anhalta mladšího a jezdecký pluk Viléma Výmarského, jakož i druhá eskadrona královské tělesné gardy), kteří vůbec dosud nepřišli k boji. Jejich umístění bylo již předem falešné; měli-li býti zálohou, byli by lepší službu mohli vykonati v druhém sledu šiku samého, aneb, ještě lépe, měli být zařazení přímo do prvního sledu, aby byl hustším a měl větší soudržnost při prvních srážkách. Takto byli ztraceni; nesloužili k ničemu, poněvadž neměli v Oboře co hájit a nezpůsobili také žádné diverse nepřátelských sil, poněvadž ve svém postavení — uzavření jsouce zdí — byli neškodní. Ba ani se nepokusili hájit se za zdí, aspoň střelecky, nechali se prostě obklíčit a vraždit, při čemž zejména Neapolci se vymstili na králově eskadroně, jež byla patrna svým nápadným oděním. Jen část ještě před obklíčením prchla hornolibockým vchodem k nynější Sv. Markétě a odtud do Prahy. Teprve vévoda Maximilián a plukovník Mérode de Warroux zastavili krveprolití, které už nebylo bitvou, nýbrž jatkami.

Bitva se skončila asi po 2. hodině, trvala tedy nanejvýš dvě hodiny. Ve dvou hodinách byl osud českého státu na 300 let rozhodnut.

České ztráty činily méně než 3000 mužů a to ztráty na padlých i zajatých, mezi nimiž byla jistě většina raněných. Ztráty císařské více než 1000 mužů a bavorské přes 500; vedle toho ztratili Čechové veškeru svou artilerii, t. j. 6 děl těžkých a 4 děla lehká. Bavoři celkem mnoho k vítězství nepřispěli; působili více svou přítomností; aktivně se zúčastnil pouze jezdecký pluk Kratze v. Scharfensteina a würzburgská tercie Bauerova. Byli-li též Lotrinčané Čechy napadeni, není jisto. Herlibergův pluk, o němž se také ve zprávách mluví, mohl se nanejvýš účastnit posledního boje u Obory. Z císařských byly první a druhý sled engažovány úplně; z třetího sotva kdo. Katolických vojsk, která opravdu byla v ohni, bylo tedy jen asi 6000 mužů, Čechů 6000—7000 mužů, ostatní se vyhnuli boji útekem. Hlavně Maďaři, postrašení už nočním přepadem Floreinvillovým, chovali se zbaběle, jako často i nyní za světové války.

Shrneme-li ještě povšechně kritiku, kterou jsme prováděli již v detailech — bitva jinak nemá zvláštní zajímavosti taktické — musíme především vytknouti, že bitva byla špatně zahájena a nebyla probojována; kdyby čeští vůdcové byli měli více energie a vojska více smyslu pro povinnost, mohl být český šik stojící v zjištěném postavení plně okopán a pak Buquoy sotva by se byl odvážil útoku. Česká armáda mohla být zachována. V té věci Delbrück kritikuje správně. Pokud se týče toho, že český šik byl příliš řídký, ani to nemusilo být nevýhodou, kdyby kníže Anhalt byl býval vynikajícím vojevůdcem. Naopak řídký šik byl ohebnější, než hustý, v jakém stáli na př. Bavoři (ve 4 sledech). O útoku Thurnova pěšího pluku hned s počátku bitvy Delbrück, jak jsme se již zmínili, soudí, že vojáci neutekli z pouhé zbabělosti, nýbrž proto, že byli příliš řídké postavení a ve chvíli nebezpečnosti se cítili izolováni, poněvadž vrchní velení jim neposlalo pomoci. Proti tomu lze namítnouti, že i z císařských na prvním útoku bralo podíl jen málo eskadron. Zdá se ovšem, že z Thurnova pluku šel do boje pouze první sled, druhý nikoli a také Maďaři nepřispěli na pomoc. Delbrück míní, že Anhalt šikoval do dvou sledů s velikými intervaly jen proto, že i nepřítel měl nesmknutou frontu, zejména Bavoři. Veliké intervaly české byly snad vinny porážkou — kdyby byl Anhalt utvořil jen jeden jednotný šik a vyčkal nepřátelského útoku maje v palebné

čáře co nejvíc pušek, a pak v posledním okamžiku teprve provedl protiútok — Maďari by v tomto případě byli hráli úlohu rezervy stojící ve druhém sledu — byl by měl daleko lepší naději na úspěch. To je jistě správné s našeho dnešního stanoviska. Delbrück však zapomíná, že Anhalt byl bojovník XVII. století, že tehdy palebná taktika nebyla běžná — nebyla běžná ještě ani u Solferina (na straně rakouské) — a že tedy nemohl zahodit taktiku svého věku, která šikovala vůbec ve více sledech a nikdy ne kompaktně v jedné linii, nýbrž vždy v intervalech. Zdali zde působila falešná reminiscence na římskou taktiku manipulovou, jak myslí Delbrück, nelze rozhodnout; spíše ano, než nikoli, poněvadž teorie tak zv. španělské brigády, t. j. šikování terciového, stejně jako theorie nizozemská, již se držel patrně Anhalt a jež šikovala do polopluků, byla založena na Liviovi a Vegetiovi, a ovšem na špatně pochopeném Liviovi a Vegetiovi, jenž ostatně sám byl pouhý kompilátor, ne praktický voják.

Ať je tomu však jakkoli, Čechové přes všechny chyby v sešikování mohli bitvu vyhrát, kdyby byli předně udatně bojovali a ne utíkali, a po druhé kdyby bylo vrchní velení mělo autoritu a schopnost rychle se rozhodovat. Bitva byla v psychologii vojáků prohlášena za ztracenou dříve než vlastně pořádně začala, a iniciativa prince Anhalta zůstala osamocenou epizodou ve chvíli, kdy by byla mohla přivodit obrát, kdyby byla strhla za sebou většinu zbylého šiku. Ale to se nestalo a to je jednou z posledních příčin naší porážky na Bílé Hoře.

Dr. EMIL MAŠÍN:

Bojová práce České Družiny.

(Příspěvek k dějinám ruských legií.)

Když se všech konců širošíře Rusi sjížděli se v polovině srpna r. 1914 bojovníci za národní věc do Kyjeva, aby vstoupili ve tvořící se tam Českou Družinu, málokdo z nich měl tušení, jaká asi úloha čeká nový tento oddíl ruské armády. „Poněvadž jsem nevěděl, jaký cíl bude mítí příští Družina a jaké služby bude konat, připravil jsem vše jako na smrt“ vypravuje pluk. Švec.¹⁾

Veliká většina družinníků byla toho přesvědčení, že po předchozí vojenské průpravě půjdou na posici a tam společně s ruskými oddíly budou jako celek bojovati za svůj ideál. Některým snad utkvěla v hlavě myšlenka nadhozená řečníky na agitačních schůzích, že vlastní úkol Družiny nastane teprve, až ruská vojska vstoupí na českou půdu — potom že Češi budou ruským oddílům průvodčími,²⁾ rozejdou se do krajů Čechy obydlených, budou mezi nimi působiti ve prospěch ruské armády, pozvednou povstání v těch krajích proti Rakousku³⁾ a ujmou se administrativy nově dobytých zemí. Ostatně v tomto ohledu tvrzení agitatorů nebylo daleko od skutečného, původního názoru ruské vlády o cílech českých družin.⁴⁾

Ale nedlouho před odjezdem Družiny na posici byla otázka jejího bojového určení řešena způsobem zcela jiným. Jednali o tom zástupcové Čechů Ország a Dr. Vondrák s velitelem jihozápadní fronty gen. Ivanovem a náčel-

¹⁾ Švecovy „Paměti“, II/1. Inf. osv. odbor politické správy v Sibirii.

²⁾ Rozmluva Sv. Konička s dopisovatelem časopisu „Новое Время“ z 22. července 1914. Všechna data jsou uváděna podle ruského kalendáře.

³⁾ „Hlavní správa gener. štábu“ ze dne 18. září 1914 čís. 3674. Kopie v legionářském archivu v Praze.

⁴⁾ Tamže. Mimo to „Hlavní spr. gen. št.“ ze dne 5. srpna 1914 č. 2843. Kopie v arch. 2. leg. pluku v Sibirii.